

Abortusartsen. Dertig jaar geleden werd het laatste abortusproces gevoerd in België

‘Naar de gevangenis omdat je abortus uitvoerde? Dat hielden we voor mogelijk’

Dertig jaar geleden viel het finale doek over het ‘monsterproces’, de laatste keer dat justitie abortus vervolgde. Drie artsen van toen bliken terug. ‘En dan zie je wat zich nu in de VS afspeelt. Plots besef je: er hoeft toch niet zoveel te gebeuren.’

DOUGLAS DE CONINCK

En wat is dat voor jou dan, dokter zijn? Dokter zijn, dat is toch mensen helpen? Ik voel me rood aanlopen. Alles in mij protesteert. Natuurlijk is dokter zijn mensen helpen, wat dacht je dan? Omtrent abortus, dagboek van een dokter, 1985)

Het boek vermeldt als auteur Jo Philippe. Het is de alias van de Gentse huisarts Rein Bellens. In deze passage beschrijft ze haar ondervraging in de kantoren van de Gentse Bijzondere Opsporingsbrigade (BOB) van de rijkswacht, de toenmalige federale politie. Het is 3 januari 1984. ‘Je wist op dat ogenblik niet wat de gevolgen konden zijn en welk risico je liep met de publicatie van een boek’, zegt Rein Bellens. ‘Ging je naar de gevangenis? Je hielde het toen echt voor mogelijk.’

In haar masterproef *De rechtszaak tegen het Gentse Kollektief Anticonceptie* reconstrueerde Lori Verhoeven (25) in 2018 de gerechtelijke actie tegen Rein Bellens, Frans Van Acoleyen, Marc Cosyns, Lucie Van Crombrugge en nog een vijftigtal anderen. Het Kollektief Anticonceptie (KAC) hielp vanaf 1980 ongewenste zwangere vrouwen in een bescheden huurovereenkomst van de Sint-Pietersaalstraat in Gent. Het was er een dagelijkse komen en gaan van artsen, verplegers en vrijwilligers. Wat niemand wist, was dat ze in het najaar van 1983 twee maanden lang werden bespioneerd door de BOB, die zich aan de overkant van de straat had gevestigd.

Lori Verhoeven: ‘Als je de gerechtelijke stukken over de actie terugleest, lijkt het alsof ze met een heel zwaar moordonderzoek bezig waren. Ze noteerden de nummerplaten van auto's - en fietsen - van al wie het pand binnenging of verliet, ook patiënten. Op 22 november 1983 is er een huiszoeking uitgevoerd. De BOB zocht medische dossiers, maar die waren er niet. Die werden elke maandag naar een geheime plek overgebracht. Men nam wel de medische apparaten in beslag waardoor de werking een paar weken stillag.’

BAAS IN EIGEN BUIK

Tot begin 1973 werd in België zedig gezwegen over abortus. Dat veranderde op 17 januari van dat jaar met de arrestatie van de Naamse arts Willy Peers. Hij had vruchtadrijving toegepast bij een 16-jarig meisje dat zwanger raakte na te zijn verkracht door haar vader. Peers was toen die jaren in het Brusselse Sint-Pietersziekenhuis een pionier op het gebied van pijnloos bevallen.

Rein Bellens: ‘Willy Peers heeft de ingreep bij dat meisje niet alleen uitge-

voerd, hij kwam er ook voor uit. En ook voor de meer dan driehonderd abortussen die hij daarvoor had uitgevoerd.’

Een op YouTube terug te vinden zwart-witfragment laat een boevenwagen zien dat de arts overbrengt naar de gevangenis van Namen. ‘Ik weet wat ik heb gedaan en waarom’, verklaart Willy Peers tegenover een tv-poging. ‘Ik ben arts, ik heb het gedaan met de volksgezondheid als doel. Ik beschouw het als mijn plicht en blijf bij mijn overtuigingen.’

Peers, een verzetsheld uit de Tweede Wereldoorlog, groeide in de jaren daarna uit tot een cultfiguur, altijd op de voorste rij met ogenblikkelijk de obligate slogan: baas in eigen buik.

Verhoeven: ‘Er is toen wekenlang in heel België betoogd. Een petitie voor de vrijlating van Peers leverde een kwart miljoen handtekeningen op. Hij is na zes weken vrijgelaten onder druk van de publieke opinie. Dit was het begin van het abortusdebat in België.’

Peers werd aangehouden op grond van het strafwetboek van 1867, dat voor opzettelijke vruchtadrijving straffen tot twintig jaar cel of vijftien jaar dwangarbeid voorziet. In haar bevestigingsverklaring bevestigde de nieuwe regering-Tindemans op 30 april 1974: ‘Wat het probleem van de vruchtadrijving betreft, stelt de regering voor een Senaatscommissie op te richten, samenge-

Begin januari 1973 gingen vier vrouwen in honderdstaking na de arrestatie van dokter Willy Peers. Onder druk van de publieke opinie werd hij vrijgelaten. Het was het begin van het abortusdebat in België. © FOTO-COLLECTIE ANFO

steld uit eminente personaliteiten uit de wetenschappelijke, gerechtelijke en politieke wereld.’

De regering kondigde tegelijk de opheffing aan van het ‘verbod op de verspreiding en promotie van anticonceptie’. In afwachting van een eindrapport van de commissie vroeg het parlement het college van procureurs-generaal om abortus niet langer actief op te sporen of te vervolgen.

Verhoeven: ‘Men dacht: als we de anticonceptiepijl toelaten, zal het abortusprobleem vanzelf wel verdwijnen. Typisch Belgisch (lacht).’

De commissie werd initieel voorgezet door de liberale politica Lucienne Herman-Michielsens. Na een eerste interview in *Het Laatste Nieuws* werd ze meteen gedwongen tot ontslag.

PIONIER

Frans Van Acoleyen (73), in 1974 afgestudeerd als arts en later grondlegger van Geneeskunde voor het Volk (PVIDA), was een van de eerste Vlaamse abortusartsen.

‘Na het tumult rond de zaak-Peers was er in Gent, zoals in veel steden, een abortuscommissie opgericht’, vertelt hij. ‘Men wou zelf een abortuscentrum oprichten, maar er waren geen geschoolde artsen. Ik heb dan eind jaren zeventig een opleiding gevolgd bij dokter Jo Boutte in Baudour,

een dorp in de Borinage en studiegenoot van Willy Peers. Boutte werkte als gynaecoloog in een kliniek. Het gebeurde in Baudour nog halvelings ‘in den duik’. Abortus werd in Wallonië, anders dan in Vlaanderen, getolereerd. Toch werden de ingrepen uitgevoerd op de kankerafdeling, in een lokaal waar niemand dat zou verwachten. Ik heb verder een opleiding gevolgd en een dag per week abortussen uitgevoerd bij de abortuskliniek in het Nederlandse Groede, waar ook Rein Bellens is opgeleid. In die tijd kwam 90 procent van de patiënten daar uit Vlaanderen.’

Verhoeven: ‘Mijn generatie vindt het de normaalste zaak van de wereld dat je bij een ongewenste zwangerschap hulp kan krijgen. We zijn er ons niet van bewust wat voor risico's een kleine groep mensen in die tijd heeft genomen. Rein Bellens heeft op haar zolder een gigantisch archief. Ik heb daar uren, dagen, in mogen doorbrengen. Ik kan niet zeggen hoeveel respect ik voor haar heb.’

Van Acoleyen: ‘In Groede had ik op een dag een rijkswachter die daar zat met zijn echtgenote. Heel schuldbevestigend. Hij zei: ‘Ik ben daar ook tegen, maar ja.’ Het was een heel hypocrisie tijd. Wij hadden in die beginjaren in Gent behoefte aan dekking, want bij een abortus kan altijd iets fout gaan. We vroegen de afdeling gynaecologie van de UGent of we in het geval van een ernstige complicatie bij hen terecht konden. Nee, dat kon niet; we moesten naar de spoed. In die dagen steunde men ons, in daden niet. Later vernamen we dat diezelfde afdeling vrouwen met een ongewenste zwangerschap naar ons doorstuurde.’

Marc Cosyns, een andere pionier bij het KAC en vandaag verbonden aan de UGent: ‘Vrouwen die bemiddelde kringen konden terecht bij hun privé-gynaecoloog, de grote massa mensen. Wij wilden deze vorm van medische zorg voor iedereen toegankelijk maken. Ik herinner me van die eerste jaren bij het KAC vooral de steun van een grote groep mensen. Er waren vrouwen die een uur of twee per week vrijwillig kwamen helpen bij het onthaal, die het intakegesprek voerden.’

Van Acoleyen: ‘Lucie Van Crombrugge was zo iemand. Men heeft geen idee hoe veel gesprekken er bij ons toe leidden dat het jonge koppel daar een week later weer stond: ‘We hebben eens goed nagedacht, we gaan het kindje houden.’ Mensen waren in die tijd radeloos bij een niet-gepland zwangerschap. Lucie, en vele anderen, voerden die gesprekken. Je had ook vrouwen die daar kwamen en duidelijk onder druk stonden van hun partner. Die man-

Artsen Frans Van Acoleyen (boven), Marc Cosyns (rechts) en Rein Bellens (links) hielpen in de jaren tachtig ongewenste zwangere vrouwen en stonden daarvoor terecht. Pas in 1992 werd ieder een vrijgesproken. 'Bijna tien jaar lang was dat proces een zwaard van Damocles.' © WOUTER VAN VOORLEN

het hier geen moderne vorm van kannibalisme betreft.’

Het bleek achteraf te gaan om een kuur met embryonale cellen van schapen en kalveren.

In haar boek vermeldt Rein Bellens hoe ze in 1982 politica Paula D' Hondt (CVP) aanschreef, en als antwoord krijgt. ‘Ik waardeer uw mening, probeer ook de onze te appreciëren.’ Haar bedanking: ‘Eén ding is wel zeker. Met haar mening kom ik niet in de gevangenis, met de mijne misschien wel.’

Halfweg 1981 liet de Brusselse procureur-generaal Victor Van Honstede, vrijzittend en professor aan de ULB, de minister van Justitie weten dat de politiek lang genoeg had getalmd en hij zich niet langer gebonden achtte door de directieven uit 1974. Het gevolg was een correctioneel proces tegen anderen dan de Brusselse abortusartsen Pierre-Olivier Hubinont en Jean-Jacques Amy. In zijn aanklacht stelde de procureur: ‘Hoe kunnen artsen die tot taak hebben al hun verstand, hun kennis, hun hart te gebruiken om het leed te lenigen en het leven te redden het leven wegnemen en uitschakelen?’

Op 30 juni 1983 eindigde de rechtszaak voor het hof van beroep in Brussel met een arrest, dat zegt: ‘Het is mogelijk dat de vervolgde artsen, hoe geleerd zij ook zijn, konden geloven dat abortus tussen 1977 en 1981 dat abortus vrij was, gezien de tien jaar durende controverse.’ Aangezien alle Belgen gelijk zijn voor de wet en abortus in andere arrondissementen al die tijd niet werd vervolgd, sprak het hof de artsen vrij.

Rein Bellens: ‘Even was er euforie vanwege de vrijspraak. Maar dan? Voor de toekomst bood die uitspraak geen enkele garantie.’

DE ABORTUSWET

‘Het monsteronderzoek’, zo titelde *De Morgen* op 13 juni 1985. Deze krant berichtte heel uitgebreid over de spionageactie van de BOB, anderhalf jaar eerder.

nen konden het niet hebben dat Lucie met hen in discussie ging, maar ze deed het toch en aan het eind gaf de wil van de vrouw de doorslag.’

‘KANNIBALISME’

Bij het onthaalgesprek vertelt ze dat ze naar een ‘lapper’ is geweest. ‘Ik heb pillen gekregen. Ik moest ze oplossen in water en daarmee moest ik mijn vagina spoelen. Het was purper en het brandde erg. Het zou ook bij koelen gebruikt worden. Natuurlijk heb ik gelezen over vrouwen die hete kruiken op hun buik leggen, warme zitbaden nemen, een fles porto leegdrinken, kininipillen slikken die soms een abortus opwekken maar ook het zwuivestiel kunnen aantasten met blindheid, doofheid, verlamming tot gevolg. Vrouwen die allerlei instrumenten in de baarmoeder proppen, zoals haarspelden, een balen van een regenscherm, breinaalden.’ (Uit het boek van Jo Philippe, 1985.)

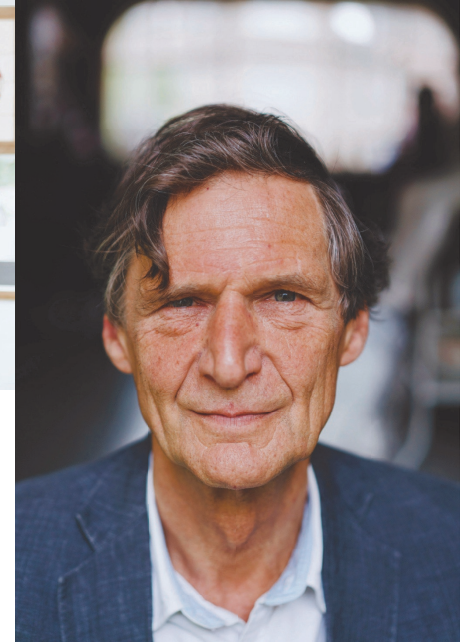
Rein Bellens: ‘Als het Hoogerechtshof in de VS doortrekt, zul je zien wat we wereldwijd zien. Vrouwen gaan online de abortuspillen bestellen. Maar hoe kan dat op een veilige manier als er geen arts is die de duet van de zwangerschap kan bepalen en de de vrouw verder opvolgt? Niet elke bloeding betekent dat de abortus ook

is gelukt. Volgens het Alan Guttmacher Institute overlijden in ontwikkelde landen 0,6 vrouwen op 100.000 aan de gevolgen van een abortus. In ontwikkelingslanden zijn er dat 330, en in Afrika zelfs 680. Dat is wat er in de VS zal gebeuren: er zullen vrouwen sterven.’

Op 1 juli 1982 trok Paul Tant (CVP, nu cdv) in het parlement luidekluis van leer tegen een advertentie die hem onder ogen was gekomen over een kliniek in Montreux die een nieuwe, revolutionaire verjongingskuur aanbood door gebruik van enkel met dat doel verwerkte 21 weken oude menselijke foetus. ‘In gemeede mensen wij de vraag te mogen stellen of

‘Als het Hoogerechtshof in de VS doortrekt, zullen vrouwen de abortuspillen online bestellen. Dat kan niet op een veilige manier zonder arts. Er zullen vrouwen sterven’

REIN BELLENS
ARTS

Over de werking van het KAC, dat vandaag als LUNA-abortuscentrum Gent nog altijd bestaat.

Verhoeven: ‘*De Morgen* was de eerste krant die het woord ‘monster’ gebruikte. Die ene titel heeft ontzettend veel in gang gezet. Er stonden aanvankelijk meer dan zestig mensen terecht in Gent - medewerkers van het KAC maar ook patiënten en hun partners. Dat was er gewoon vóór over.’

De Gentse rechtbank sprak begin 1988 alle verdachten vrij, maar het parket ging in beroep en op 14 november werden enkele artsen alsnog veroordeeld, waarna ze cassatie aantekenden. Het KAC greep de rechtszaak aan voor protestacties. Op een van de vele debattanten staken senatrice Lucienne Herman-Michielsens en haar collega Roger Lallemand (PS) de koppen bij elkaar. Ze stemden hun eerdere voorstellen op elkaar af, waarbij abortus tijdens de eerste vijftien - uiteindelijk twaalf - weken van de zwangerschap mocht worden uitgevoerd op verzoek van de vrouw.

Op 3 april 1990 kreeg het ontwerp in de Kamer een meerderheid van 126 stemmen voor, 69 tegen en 12 onthoudingen. Een dag later bleek dat koning Boudewijn die wet weigerde te ondertekenen, waarna hij gedurende één dag, tijdens de mini-Koningskweste, ‘in de onmogelijkheid te regeren’ werd verklaard.

Frans Van Acoleyen: ‘Ik heb nooit het gevoel gehad iets bijzonders te hebben betekend, maar die dag herinner ik mij goed. Ik zei tegen mijn vrouw: ‘Ik heb er mee voor gezorgd dat we één dag niet in een monarchie hebben geleefd.’ (lacht)’

Marc Cosyns: ‘Twee jaar later, op 15 mei 1992, zijn we met de laatste vijf voor het hof van beroep in Antwerpen vrijgesproken. Voor mij is die dag nog altijd evenwaardig aan een verjaardag. Bijna tien jaar lang was dat een deel van onze dag, een zwaard van Damocles. En dan zien we nu wat er zich in de VS afspeelt. Je beseft: er hoeft toch niet zoveel te gebeuren, een kleine politieke omwenteling maar, en die donkere periode is helemaal terug.’